

Válková: Urválek byl starý seschlý pán, pod mou práci se jen podepsal. Pokud vadí členství v KSČ, kandidatury se můžu vzdát

RENATA KALENSKÁ

Helena Válková. Foto: Ludvík Hradílek, Deník N

Zmocněnkyně pro lidská práva a bývalá ministryně spravedlnosti si za svou minulostí stojí, pokud jde o odbornou stránku. Co se ale týče jejího členství v KSČ, veřejnost by si prý měla odpovědět na otázku, zda rudá legitimace člověka diskvalifikuje pro funkci ombudsmanky, o niž se chce ucházet. S Josefem Urválkem, symbolem justičních vražd padesátých let, prý na výzkumu nespolupracovala. „Já teď nevím, jestli si tam on přidělal nějaké dvě věty na závěr nebo na úvod, ale všechny publikované texty jsem zpracovala já,“ tvrdí Helena Válková v rozhovoru pro Deník N.

Jak jste po včerejšku spala?

Spala jsem asi tři hodiny. Vždycky se vás nejvíc dotknou lež a nepravdivé konstrukce. A pocit, že se bráníte a obhajujete tam, kde nemusíte, protože se vám přičítá nepravda.

„JUDr. Válková byla nejen členkou KSČ, ale byla také součástí justičního aparátu, který se před listopadem 1989 podílel na přípravě zákonů a dalších právních norem, stejně jako na vyhodnocování jejich uplatňování. Je absurdní, že zastává roli vládního zmocněnce pro lidská práva, a nyní dokonce kandiduje do funkce veřejné ochránkyně práv. Považuji to za naprostý výsměch obětem totalitního režimu a ukazuje to, že se do čela státu skutečně dostávají lidé s nevábnou minulostí.“ To jsou slova historika Petra Blažka. **Jak mu vysvětlíte, že vaše minulost je naopak „vábná“?**

Já nebudu říkat, že je vábná. Myslím si, že je profesionální. Buďto jste byla disidentkou, nebo jste mohla pracovat v odborných grémiích, ve výzkumech, v ústavech, které se zabývaly příčinami kriminality. Já jsem nebyla žádnou součástí justičního aparátu. Nevím, jak na to pan Blažek přišel. Nebyla jsem prokurátorka, udělala jsem si justiční zkoušky, které měl kdekdo... Byly to justiční zkoušky na prokuratuře, ale nenastoupila jsem tam jako prokurátorka. Právě proto, že jsem nechtěla být součástí toho justičního systému. Šla jsem do Výzkumného ústavu kriminologického, který byl přidělen k prokuratuře.

Tady nejde ani tak o to, že jste pracovala v tomto ústavu, i když fungovat pod generální prokuraturou znamená problém, pokud tedy chcete zastávat funkci s morálním přesahem. Problém je, že jste spolupracovala s Josefem Urválkem, který byl ikonou politických procesů padesátých let.

Prosím vás, to je také lež. Já jsem s ním nespolečně pracovala. On tam byl v sedmdesátých letech zřejmě odložen. Já jsem se tam s ním potkala. Tenkrát jsme jako mladí výzkumní vědečtí pracovníci pracovali na svých studiích a občas se někdo podepsal i pod naši práci.

To znamená, že text o ochranném dohledu, na který upozornil server Info.cz, jste vypracovala sama a on se pod něj jen podepsal?

Byl to můj výzkum a moje studie. Jsem za to ráda, udělala bych ji znovu. Byla o tom, jak předcházet recidivě u pachatelů nejzávažnějších trestných činů. Drtivá většina těch textů samozřejmě byla moje. Já teď nevím, jestli si tam on přidělal nějaké dvě věty na závěr nebo na úvod, ale všechny publikované texty jsem zpracovala já.

Vůbec jsem netušila, kdo je Urválek. Spolupracovalo s ním víc lidí, hájí se Válková

Takže Urválek jen chtěl vykazovat činnost?

Samozřejmě, že tito lidé, kteří byli odklizeni, potřebovali občas získat nějakou čárku.

Jak jste tedy...

Já si to vůbec nepamatuju!

Přece mi nebudete tvrdit...

Já netvrdím! Paní redaktorko, to vy říkáte, že něco tvrdím. Já netvrdím. Určitě jsem se s ním setkala a také si ho vybavuji. Byl to takový starý seschlý vyzáblý pán. Ještě mě překvapilo, jak vypadá vizuálně špatně. Nějak jsem po tom ale nepátrala. Když jsem si pak četla před rokem 1989 nějaké věci, říkala jsem si: „Jo, tak my jsme tam měli Urválka, který žaloval v padesátých letech, kdy já jsem se narodila, Horákovou!“

Dnes se všichni pozastavují, že jsem jako studentka střední školy v Karlových Varech nestudovala politické procesy, které se tehdy v šedesátém sedmém osmém dodatečně otevíraly. Ne, vůbec jsem nebyla politicky orientovaná. Já jsem už na střední škole psala o trestu smrti, to mě zajímalo. Ale abych se vrátila k otázce: Urválek byl nezajímavý člověk, nebyl tam dlouho, prošel tam, pár čárek si udělal.

A co jste si o něm myslela?

Nic. Já jsem nevěděla, že byl žalobce. Zřejmě moje chyba, jak se ukazuje. Já to ale neberu za fatální selhání a důvod, proč bych neměla dělat lidská práva.

Vážíte si morálně a profesně Petra Pitharta?

Samozřejmě. Já si ho vážím.

Dnes jsem s ním mluvila a on říká, že je „naprosto šílené“, když tvrdíte, že jste nevěděla, kdo Urválek je. „To je tak známé jméno díky hlasu, který se ikskrát přehrával v dobách, kdy Helena Válková už nebyla dítě... Ale ona vám řekne, že ho nezná. Jak jí dokážete opak? Je to absurdní. Tohle je to nejhorší z celého případu – že se s člověkem s tak děsivou minulostí, o níž se vědělo, spojila pro odbornou práci.“

Ale já jsem se s ním nespojila. Byla jsem s ním spojena v tom smyslu, že se mi tam podepsal. Já jsem tam spolupracovala s doktorem Suchým, s doktorem Neumannem, s doktorem Večerkou, se svou jmenovkyní Janou Válkovou... Udělejte si přehled. A pokud jde o pana Petra Pitharta, stejně si ho vážím, i kdyby o mně říkal cokoli. Proto třeba chci jít za panem prezidentem a vysvětlit, co se teď o mně píše.

Nezlobte se, ale Petr Pithart mířil na něco jiného. Není podle něj možné, abyste nevěděla, co je Urválek zač.

Je to možné. Já jsem se o politiku tenkrát takhle nezajímala. Vůbec. A neměla jsem přístup.

Jaký přístup?

Neměla jsem přístup ani k archivu...

Úplně jiné zájmy

Tak ještě Petr Pithart: „V šedesátém osmém a devátém v televizi nepouštěli nic jiného, než tyhle záběry Urválka, ten jeho hlas a inkvizitorský zjev...“

V šedesátém osmém mi bylo sedmnáct let! Byla to volná doba, maturita, hlásila jsem se na právnickou fakultu, měla jsem úplně jiné zájmy.

Zajímalo vás právo a tenhle člověk byl jeden z nejvýznamnějších členů justice, do roku 1963 předseda Nejvyššího soudu.

Já se o tom, paní redaktorko, nebudu bavit. Říkám vám, že z tohoto hlediska jsem v době, kdy jsem byla ve Výzkumném ústavu kriminologickém, jméno Urválka jako žalobce Milady Horákové nevnímala. Urválek tam byl relativně krátce. Ani si to nepamatuju, asi se podepsal pod nějaké dva moje články a to je asi všechno. Nepamatuju si, že bych s ním dělala nějaký dlouhodobý výzkum. Mám tam jednu kapitolu o dozoru prokurátora nad výkonem ochranného dohledu a tam samozřejmě mohly být jeho znalosti užitečné. Nevybavuju si to. Ta práce je moje, články jsou moje, nikdo to nemůže zpochybnit. Já si za tím stojím, využilo se to i po roce 1990. Připadám si dnes spíš jako oběť.

Přemítám o jiné věci a jste první, komu to řeknu. Je tu otázka, jestli tahle společnost chce lidi, kteří oblast lidských práv někam posunují, anebo ikony, které nikdy v životě neměly nic společného s ničím, co se stalo před rokem 1989. Jestli chceme to druhé, pak je lepší se podívat na datum narození, jestli

tomu člověku bylo v roce 1989 maximálně patnáct roků. Pak teprve bude přicházet v úvahu. Proč se to veřejně neřekne?

ANO chce, aby ombudsmankou byla Válková. Opozici vadí její členství v KSČ i „sveřepá obhajoba“ Babiše

Co jste tedy vy udělala pro lidská práva? Konkrétně tedy v otázce ochranného dohledu.

Tenkrát v tomto ohledu nešlo o lidská práva. Šlo o ochranu společnosti před obzvlášť nebezpečnými recidivisty.

Počítáte mezi obzvlášť nebezpečné recidivisty příživníky? Protože i je zmiňujete v článku, pod nímž jste s Urválkem podepsáni.

Příživníci – recidivisté. Lidé, kteří byli jen příživníky, nebyli tou kategorií, na kterou měl být ochranný dohled zaměřený. Já jsem dělala výzkum, abych zjistila, komu se ochranný dohled ukládal a s jakým efektem. Ochranný dohled znamenal hlásit se u příslušníka Veřejné bezpečnosti a spolupracovat se sociálním kurátorem. Tenkrát byla povinnost chodit do práce, spouště lidí se to nelíbilo.

A vám?

Mně se to taky nelíbilo. Nelíbilo se mi, že jsme to kriminalizovali. Mně se nelíbí ani trestný čin pomluvy. Ani vymáhání alimentů. To jsou všechno činy, které jsou hraniční. Když chce někdo příživničit, ať si to dělá, ale nemusíme ho za to zavírat do kriminálu. Čili ochranný dohled mohl být zneužíván vůči různým kategoriím. Ale prioritně byl určený recidivistům závažné trestné činnosti. Já jsem sledovala, jaké měl efekty.

Patřilo mezi ty vámi zmíněné trestné činy podvracení republiky?

Ne. Nikdy jsem nikoho takového ve výzkumném vzorku neměla. K jiným případům jsem neměla přístup, nebyla jsem soudcem, prokurátorem, policistou, tenkrát jsem se nestýkala s StB, ani později jsem s ní nepřišla do kontaktu. Já nevím, co se dělo. Až později jsem se od disidentů dozvěděla, že jim byl ochranný dohled ukládán.

Když jste dělali ten výzkum...

...tak jsme si vybrali na kom.

A zrovna do žádného disidenta jste se netrefili.

My jsme asi o disidentech vůbec nevěděli. Proč bychom se měli trefit? Já doteď nevím, jestli se v té době ukládal disidentům.

Jiří Gruntorád, Ivan Martin Jirous, Ladislav Lis, Rudolf Battěk...

No dobře. Ty jsme ale v tom výzkumu rozhodně neměli.

Máte špatné svědomí z toho, že tam tito lidé skončili?

Já z toho nemůžu mít špatné svědomí, protože jsem se na tom nepodílela.

A máte špatný pocit z toho, že...

Já mám špatný pocit z toho...

Výzkum bych dělala znovu

Že jste pomáhala vytvářet něco, co se stalo šikanou pro disidenty?

Počkejte, já jsem nic nevytvářela! Dělala jsem výzkum a jsem za to ráda. Ten výzkum bych udělala znovu. Vždycky. Možná byste si to celé měla přečíst.

Ráda. Můžeme se nad tím sejít za týden. Dnes jste mi dala dvacet minut.

Máte dvacet minut a já za týden už nebudu mít náladu se k tomu vracet. Na rozdíl od médií. Je zvláštní, že ten článek (*na info.cz, pozn. red.*) vyšel v den, kdy bylo rozhodnuto, že bude volba veřejného ochránce práv. To je taky zajímavá souvislost.

Ona to ale neřeší jenom média. Řeší to Pražský hrad, který je údajně zaskočen. Řeší to premiér, který to chce přešetřovat.

S panem premiérem jsem dnes mluvila. Vysvětlila jsem mu to, ukázala jsem mu tu publikaci a oba dva jsme si povzdechli nad tím, že mediální svět dovede zkreslit všechno.

Třeba Babišovu spolupráci s StB?

Tak přesně k tomu se nemusím vyjadřovat, protože nebudu poslouchat věci, které se mě netýkají a jeho uráží. A můžeme okamžitě skončit.

Paní profesorko, nezlobte se, ale Andrej Babiš figuruje v patnácti svazcích StB.

Nedá se říct, že by ho média zavlekla do něčeho, do čeho se sám nezapojil.

Mohu vám něco přečíst?

Můžete.

„Gruntorád se mohl pohybovat jen v Praze 2, nesměl do veřejných prostor, třeba hospod, aby se nepotkával s lidmi. Jemu, Magorovi a dalším při ochranném dohledu mohli policajti kdykoli vtrhnout do bytu. Krom té šikany, že nesměl opustit místo bydliště, musel být od šesti večer doma. Tři roky se musel jezdit hlásit do Telče. Takže třeba ve čtyři ráno vtrhli fízlové do dětského pokojíčku a krumpáčem začali rozbíjet zeď, jestli tam není psací stroj nebo samizdat. Hnus, hnus, hnus! A nekažte mi tu o primitivním antikomunismu, který brání vývoji demokracie. To byl komunismus v kostce... Ota Motejl se musí v hrobě otáčet.“ To jsou slova režiséra Břetislava Rychlíka. A mě by zajímalo, jestli jste po těch letech zděšená, jakým způsobem ochranný dohled fungoval, když tvrdíte, že jste o tom tehdy nevěděla.

Já už to řadu let vím. Po roce 1989 jsme si přečetli všechny detaily politického pronásledování. Samozřejmě je hnus, že byl ochranný dohled zneužit vůči politickým protivníkům tehdejšího režimu. To je totéž, jako kdyby dnes někdo ochranný dohled nasadil na opozici. Za tohle myslím nesou zodpovědnost – stejně jako za úmrtí Pavla Wonky – ti soudci a prokurátoři. Na tom jsem se nechtěla podílet. Proto jsem si udělala justiční zkoušky a nikdy jsem jako prokurátorka nenastoupila. Proto to vnímám takhle bytostně nespravedlivě. Já jsem se nechtěla podílet na sto devítkách! Nikdy bych tohle nedělala.

Na Válkovou tlačí Rusové. Chtějí odvolat členku vládní rady, té chodí urážky i hrozby

Říkáte si zpětně, že jste byla naivní, když vám nedošlo, že váš odborný výzkum bude pomáhat i zavádění těchto metod do praxe?

Já vám to řeknu jinak. Vy to nazýváte naivitou, ale my jsme z toho čerpali, když jsme po roce 1990 věděli, že musíme udělat probačního úředníka sociálního typu. Ne policajta. To se u nás neosvědčilo. Paradoxně se ukázalo, že recidivu snižuje, když se recidivista místo ochranného dohledu po propuštění seznámí s nějakou partnerkou, která nebyla trestaná. V takovém případě se výrazně zvýšila pravděpodobnost, že už trestnou činnost nebude páchat. Bylo to takové úsměvné zjištění, říkala jsem, že pro ně snad kvůli tomu zavedeme seznamku. A dodnes mě překvapuje, že mi v té publikaci nechali i zmínku o tom, že v některých směrech pro nás může být inspirující i ochranný dohled anglosaských zemí. Samozřejmě jsem tam měla sovětský administrativní dohled. Bez toho to nešlo. Čili naivní jsem nebyla, my jsme tenhle výzkum potřebovali. Já přece nemůžu za to, že se tento nástroj zneužil. Stejně jako se zneužilo vězení.

Jsem obět lži

Naivitu jsem zmínila kvůli tomu, že si sama připadáte jako oběť.

Ne. Já si připadám jako oběť proto, že je to lež.

Tak abych to správně pochopila, jako oběť totalitního systému si nepřipadáte.

Ne. To rozhodně ne. Mohla jsem dělat výzkum, který dodnes považuji za prospěšný. Já si připadám jako oběť medializace, skandalizace a lži. Doporučila bych zeptat se soudců, nakolik je pro ně ochranný dohled dnes důležitý. Já se obhajovat nemůžu, nikdo by mi nevěřil.

Pro vás je dnes asi zásadní, že vám věří Andrej Babiš. Na něm bude záležet, jestli se o funkci ombudsmanky budete ucházet.

To bude záležet na panu prezidentovi. V tomhle směru na panu premiérovi tak moc nezáleží.

A kdyby Babiš nechtěl, abyste kandidovala?

Navrhuje mě pan prezident, ale kdyby mě pan Babiš nepodporoval, asi by moc nemělo cenu kandidovat. Já bych kvůli panu prezidentovi do té nominace šla i přes nesouhlas pana premiéra, protože považuji za čest, že mě pan prezident chce nominovat. Pan premiér by ale svým postojem zřejmě ovlivnil některé poslance za ANO – a já potřebuji nadpoloviční většinu. Takže by to asi nedopadlo dobře.

Pan premiér ale tohle neřekl, nechává to na panu prezidentovi, to je výsledek naší ranní schůzky. Pan prezident musí zvážit, jestli někdo, kdo pracoval na výzkumu ochranného dohledu, je vhodný nominand. Já si teď opravdu připadám jako oběť skandalizace a přemýšlím, koho společnost na tomhle místě vlastně chce. Musí to být disident?

Mohu na to odpovědět já?

Mě by to zajímalo.

Nemusí to být disident, pan Varvařovský nebyl disident, ale bývalý soudce. Otakar Motejl taky ne, ten je obhajoval. Ale líbil by se mi tam člověk s morálním přesahem, který nevstoupil do KSČ jen kvůli tomu, že se mu to hodilo z kariérních důvodů. Když si vezmu tu řadu Motejl–Varvařovský–Šabatová, tak vaše nominace mi z tohoto pohledu přijde jako sešup dolů.

Pokud to takhle vnímáte a veřejnost to bude vnímat také tak, že členství v KSČ vadí... Pokud by tohle hrálo roli v očích někoho takového, jako jste vy, no tak je samozřejmě lepší do té nominace nejít. Je to ale na rozhodnutí pana prezidenta. Ať to zváží on. Já se nebudu zlobit.

Nechci, aby si veřejnost myslela, že jsem amorální člověk, který se jakýmkoli způsobem podílel na šikanování disidentů. To není pravda. Nejsem tvor, který nedovede odejít. Koneckonců když se mnou Babiš nebyl spokojený kvůli tomu, že jsem věci nedělala přesně tak, jak si představoval, podepsala jsem rezignaci. Nepřipustím, aby mě k odchodu vyzýval Milion chvilek.

Ohrožených dětí jsou tisíce a úřady se neumí domluvit, vysvětluje Válková, proč chce dětského ombudsmana

Mikuláš Minář už ohlásil, že jsou připraveni kvůli vám demonstrovat. Pokud se tak stane, nominace se vzdáte?

Přece nepůjdu do volby, kde za sebou nebudu mít veřejnost. Veřejný ochránce práv potřebuje morální oporu, protože je to vlastně člověk, který musí bojovat s vládou, s parlamentem, obhajovat a chránit zájmy menšin, kterých se jinak nikdo nezastane. Takže pokud člověk nemá silnou morální oporu, nemá cenu, aby do toho šel. V takovém případě bych to samozřejmě neudělala ani já. Pořád si ale myslím, že lidé pochopí, že jsem nic neudělala.

Pokud si ale budou myslet, že ta knížka je sama o sobě natolik stigmatizující, samozřejmě pana prezidenta poprosím, aby mou nominaci stáhl. Musím se s ním ale dohodnout. On mě nominoval jako jedinou kandidátku, takže to je silná nominace. A já ho nechci zklamat. Zklamala jsem ho už tím, že jsem tenkrát poslala tu rezignaci. Nechci ho zklamat podruhé. Na druhé straně, pokud třeba lidé jako vy, kteří určitě nemají zájem o skandalizaci, řeknou, že by si tam představovali někoho jiného, je to pro mě opravdu důležitý argument. Znovu říkám: odborně si stojím za vším, ale pokud veřejnost není připravená na to, aby se veřejným ochráncem práv stal člověk, který byl v KSČ, pak zvážím, jestli není lepší poprosit pana prezidenta, aby mou nominaci stáhl.

Už proti vám existuje petice. Včera se objevila zpráva o možné demonstraci Milionu chvilek. Ale jaká je vaše představa? Kolik podpisů už by bylo na zvážení, zda žádat stáhnutí nominace? Kolik demonstrantů?

Ted' nebudu konkrétní. Doufám, že budu s panem prezidentem brzo hovořit. Je otázka, na čem se dohodneme. Na dnešek jsem skoro nespala a ráda bych zas najela do normálního pracovního rytmu. Mám hodně úkolů jako vládní zmocněnkyně a musím se zabývat i něčím jiným než politikou.

Úplně na začátku jste to postavila černobíle – buďto být disidentka, nebo pracovat v odborných komisích a na výzkumu. Ale ony byly i jiné možnosti. Třeba snacha Josefa Urválka byla advokátka, která za totality obhajovala disidenty. Právě proto, aby svou osobu očistila. Profesionálních možností v justici bylo dost.

Já to vím, dozvěděla jsem se to o ní včera. Bylo to velmi dobře. Ale tohle je přesně ono – já jsem chtěla zůstat na katedře trestního práva, takže jsem vstoupila do KSČ. Byla to jediná možnost. Pak jsem na katedře stejně nezůstala, ale aspoň jsem se věnovala výzkumné činnosti. Nejsem na to hrdá. Hrdinka jsem určitě nikdy nebyla. Disidentka taky ne. Byť jsem se lidskými právy pak zabývala právě na Ústavu státu a práva.

Hned po revoluci jste z KSČ zamířila do Občanského fóra.

Nebyla jsem ani členkou OF, spolupracovala jsem s ním. Okamžitě jsem vrátila legitimaci. Sedmnáctého byla Národní a nevím, jestli jsem ji vrátila osmnáctého nebo dvacátého. Prostě jak jen to šlo.

To bylo velmi rychlé.

Bylo to velmi rychlé, protože jsem ji nechtěla. Já jsem nebyla hrdinka, nechtěla jsem být na seznamu a chtěla jsem pracovat v akademické oblasti. Ted' musím všechno zvážit, dejte mi čas. Chci zvážit, jestli mám takový puntík. Spousta poslanců a poslankyň říká: „Nedej se, braň se.“ Bránit se budu vždycky v té odborné stránce. A Urválka taky rozporuji. Ten tím institutem jen prolítl, byl uvedený v nějakých statích. Kdybych v té době věděla všechny ty detaily co dnes, určitě bych se víc snažila, aby pod mými texty nebyl podepsaný. Jednu věc ale nerozporuji – a to, že jsem byla členkou KSČ. A že jestli to veřejnosti tak strašně vadí, samozřejmě nemá smysl se o tu funkci ucházet.